

УДК 811.521(477)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЯПОНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ ТЕНРІЙСЬКОЇ РЕЛІГІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТУ «ОФУДЕСАКІ»)

Семенко С.М., к. філол. н.,
викладач

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Статтю присвячено актуальним проблемам перекладу тексту «Офудесаки» – головного канонічного твору Тенрійської релігії. Основна увага зосереджена на труднощах перекладу японської релігійної термінології, яка віддзеркалює не лише специфіку цієї релігії, а й деякі особливості японського національного менталітету та світосприйняття японців початку доби Мейджі (1868–1912). Автор статті пропонує й обґрунтовує власні варіанти перекладу окремих релігійних термінів українською мовою.

Ключові слова: переклад, релігійна термінологія, Тенрі-кьо, Тенрійська релігія, релігія Тенрі, Офудесаки, Оя-ґамі, Оя-сама.

Статья посвящена актуальным проблемам перевода текста «Офудэсаки» – главного канонического произведения Тэнрийской религии. Основное внимание сосредоточено на трудностях перевода японской религиозной терминологии, которая отражает не только специфику этой религии, но и некоторые особенности японского национального менталитета и мировосприятия японцев начала эпохи Мэйдзи (1868–1912). Автор статьи предлагает и обосновывает собственные варианты перевода отдельных японских религиозных терминов на украинский язык.

Ключевые слова: перевод, религиозная терминология, Тэнри-кё, Тэнрийская религия, религия Тэнри, Офудэсаки, Оя-гами, Оя-сама.

Semenko S.M. SPECIFICS OF TRANSLATION OF JAPANESE TERMS OF TENRIKYO RELIGION (AS EXEMPLIFIED BY THE TEXT OF “OFUDESAKI”)

The article is dedicated to topical issues of translation of “Ofudesaki” – the basic canonical work of Tenrikyo. The main focus is on the difficulties of translation of Japanese religious terminology, which reflects not only the specifics of this religion, but also certain features of Japanese national mentality and outlook of the Japanese people in the early Meiji era (1868–1912). The author substantiates and offers its own variants of translation of certain religious terms into Ukrainian.

Key words: translation, religious terminology, Tenri-kyo, Tenri-religion, religion of Tenri, Ofudesaki, Oya-Gami, Oya-sama.

Релігійна складова в духовному житті будь-якого народу світу завжди посідала чільне місце. Унікальність Японії в цьому сенсі полягає в тому, що, на відміну від багатьох інших країн світу, релігії на її теренах не заперечували й не відкидали одна одну, а органічно співіснували й взаємозбагачувалися. Буддизм, який у VI ст. був запозичений японцями через Корею з Китаю, досить швидко й легко «порозумівся» із синтоїзмом – суто національною японською релігією, безконфліктно розподіливши з нею головні функції та сфери застосування¹. Зокрема, буд-

дизм вирішував індивідуальні проблеми: доля людини (карма), її здоров'я, хвороби, багатство, бідність, смерть, а синтоїзм – колективні: епідемії, землетруси, тайфуни, цунамі, засухи, пожежі тощо. Конфуціанство стало своєрідним філософським підґрунтям для формування національної системи виховання та освіти. А на засадах даосизму значною мірою сформувалася сучасна японська філософсько-етична система моральних цінностей.

У XIX ст. знайшло свою органічну нішу в японському суспільстві також християнство, зокрема католицизм, протестантизм, православ'я. У цей же час в Японії виникає ціла низка новітніх релігій синкретичного характеру, серед яких найпопулярнішою стає тенрійська релігія (яп.: 天理教 – «Тенрі-кьо», досл. «Релігія небесного закону», «Релігія небесної істини»), зародження якої офіційно датується 1835 р., а кількість послідовників у сучасному світі сягає трьох мільйонів. У розпорядженні тенрійської релігійної громади сьогодні нараховується понад 38 000 храмів як

¹ У IX – X ст. провідними представниками японського буддизму була розроблена концепція «ототожнювання камі й будд» (яп.: «шімбуцу дотайсецу» – 神仏同体説), яка стала одним із головних філософських положень учення про синто під назвами «санно-синто» – у Тендай-буддизмі чи «рьюбу-синто» – у Шінгон-буддизмі. Учнями й послідовниками вчення Кукая (Кобо Дайші (774–835), школа Шінгон-буддизму) також була створена нова концепція синтоїзму з буддійських позицій: «хонджі-суйджяку» (本地垂迹説) – варіант буддійської концепції про два аспекти існування Всесвіту: емпіричного, що сприймається через відчуття та почуття, яке ототожнювалося із синтоїстськими богами (камі), та абсолютного, що втілювалося в образі Будди [1, с. 87].

у самій Японії, так і в деяких країнах Європи, Латинської Америки, Південно-Східної Азії та Африки. Головний храм розташований у місті Тенрі (преф. Нара).

Основним канонічним текстом цього віровчення є поетична книга під назвою «*Офудесакі*» (яп.: おふでさき – «На кінчику пензля»), яка була написана (вірніше, «записана зі слів Бога-Отця») засновницею релігії Тенрі – простою сорокалітньою селянкою на ім'я Накаяма Мікі в період з 1869 по 1882 рік. Саме в «*Офудесакі*» – своєрідній тенрійській «біблійі», написаній у віршованій формі (жанр *танка*) Накаямою Мікі, яка після смерті отримала ім'я *Оя-сама* (досл.: «Прамати»), були викладені всі основні релігійно-філософські постулати цього монотеїстичного синкретичного віровчення, запозичені головним чином із синтоїзму, буддизму й навіть християнства. Якщо розглядати текст «*Офудесакі*» як цілісний поетичний твір, то його жанр можна визначити як ліричну поему релігійно-філософського змісту, що складається з 17-ти глав і містить опис історії зародження та становлення релігії Тенрі, а також тлумачення головних морально-етичних засад цього віровчення.

Перед Накаямою Мікі свого часу постала складна лінгвістична задача – створити терміносистему Тенрійської релігії, яка б охоплювала всі аспекти нового віровчення й була зрозумілою для її послідовників, кількість яких неухильно зростала. Відразу ж зауважимо, що із цим складним завданням малоосвічена, але добре начитана й надзвичайно кмітлива від природи селянка успішно впоралась.

До речі, оскільки саме в другій половині XIX ст. в Японії відбувається процес поступового формування й стандартизації сучасної літературної мови, цей оригінальний релігійний твір має також досить важливе значення як джерело японської мови цієї поворотної історичної доби.

Одним із головних постулатів Тенрійської релігії є постулат «радісного життя» або «життя, сповненого радості» (яп.: よき暮らし – «*йокі-гураші*»), суть якого полягає в тому, що Бог створив людство для радісного й щасливого життя. Усі люди на землі, незалежно від їхнього соціального стану, расових, націо-

нальних та інших відмінностей, є братами й сестрами. Допмагаючи знедоленим, убогим та тяжкохворим, захищаючи принижених і скривджених, люди сприяють втіленню в життя цього великого «Закону Неба», або «Небесної Істини» (саме так перекладається з японської мови слово «*Тенрі*» – 天理), і таким чином наближають епоху загального щастя, миру та добробуту на землі.

Текст «*Офудесакі*» був перекладений на багато мов світу, зокрема англійську, німецьку, французьку, португальську, китайську, корейську, індонезійську, тайську, російську та інші. Нині відділ закордонних зв'язків головного управління цієї релігії планує здійснити переклад «*Офудесакі*» українською мовою, а тому перед майбутніми перекладачами обов'язково постане проблема вирішення цілої низки важливих і складних лінгвістичних завдань, серед яких і питання україномовного перекладу терміносистеми цієї релігії. Викладенню нашої власної точки зору на можливі шляхи вирішення цього питання й присвячена ця стаття.

До релігійної термінологічної лексики ми відносимо не тільки слова й словосполучення, що відображають ті чи інші релігійні поняття та категорії, але й лексичні одиниці на позначення різних церемоній, обрядів, специфічних предметів тенрійського релігійного культу, власні назви, які досить часто трапляються в тексті «*Офудесакі*»², а також найменування, що характеризують релігійно-ієрархічний статус чи посаду віруючих.

Загалом нами було виділено 42 релігійні термінологічні одиниці (слова й словосполучення), які поділяються на 7 лексико-семантичних груп (далі – ЛСГ).

1. Назва тенрійської релігії та найменування віруючих: *Тенрі-кьо*, *йообоку*.

Як ми вже зазначали, словосполучення *Тенрі-кьо* (天理教) дослівно можна перекласти українською як «Релігія небесного закону», «Релігія небесної істини». Однак подібні кальковані словосполучення, цілком прийнятні як понятійні синоніми, у вигляді терміна видаються не дуже вдалимими. У назві релігії, котра претендує на те, щоб зайняти гідне місце серед інших світових релігій, дуже важливо зберегти її первісну назву мовою оригіналу, у нашому випадку – японською. Із назвами більшості релігій світу так і сталося: їх назви практично всіма мовами звучать однаково, якщо не брати до уваги деякі відхилення, зумовлені специфікою фонетичної системи тієї чи іншої мови. З чотирьох можливих україномовних варіантів назв

² Ми повністю поділяємо точку зору В.І. Кажан і Р.П. Калініної, які з цього приводу слушно зауважували: «Власні імена, включаючись до складу термінологічної назви, відриваються від свого споконвічного початку (топонімічного або антропонімічного) і переходять до розряду загальних слів, тобто підлягають лексико-семантичному процесу апелятивності» [2, с. 59].

цього релігійного вчення, «Тенрі-кьо», «Тенріська релігія», «Тенрійська релігія», «Релігія Тенрі» найоптимальнішими нам видаються два останніх.

По-перше, одним із контраргументів використання в українській мові найменування «Тенрі-кьо» як прямого запозичення з японської є те, що звукосполучення [тенр'ік'о] не є характерним для фонетичної системи нашої мови, а тому завжди буде сприйматися її носіями як щось екзотичне. Очевидно, що подібне психологічне сприйняття назви релігії, навіть на підсвідомому рівні, навряд чи сприятиме її популярності, чого прагне будь-яке віровчення.

По-друге, назві «Тенрі-кьо» складно виконувати функцію словотворчої основи для похідних слів. Наприклад, якщо використати цю основу для створення найменування особи, яка сповідує цю релігію, то ми отримаємо слова на кшталт: *тенріківець*, *тенріківка*, *тенріківці* або *тенрікьовець*, *тенрікьовка*, *тенрікьовці*, які, окрім зазначеного недоліку, набувають ще й певного комічного звучання.

Назва «Тенріська релігія» видається більш вдалою (порів.: «баптистський», «протестантський», «шиїтський» тощо). Але прикметник «тенріський» є похідним від «*тенріківець*» і означає «те, що належить тенріківцям». Однак релігія як така кому-небудь належати не може (за виключенням хіба що засновника віровчення й лише під час його фізичного існування). Саме з цих міркувань прикметник «тенріський», цілком прийнятний для таких словосполучень, як «тенріський храм», «тенріська сім'я», «тенріський одяг» тощо, у назві самої релігії вживати недоречно. Як додатковий аргумент можна навести такі мовні паралелі, як «буддійська релігія» – «буддійський храм», «ісламська релігія» – «ісламська країна» тощо, які досить часто зустрічаються в українській мові.

Як ми вже зазначали, терміни «Тенрійська релігія» й «Релігія Тенрі», на нашу думку, є найоптимальнішими українськими аналогами японського словосполучення *Тенрі-кьо*, у тому числі через те, що первинна японська основа «Тенрі» може слугувати цілком прийнятною базою для утворення похідних слів на позначення як найменувань самої релігії, так і осіб – послідовників цього віровчення. А оскільки «Тенрі» – це одночасно й назва релігії 天理教 (Тенрі-/кьо/), і назва міста 天理市 (Тенрі-/ші/), то ми пропонуємо можливі варіанти відповідних похідних слів.

天理 (教) – **Тенрі (релігія)**

тенризм (релігійне вчення)
тенрійський /-а, -е, -і/ (релігія, віра, віровчення, віросповідання тощо).
тенрист (послідовник релігії Тенрі)
тенристка (послідовниця релігії Тенрі)

天理 (市) – **Тенрі (місто)**

тенрійський (вокзал, театр, університет тощо)
тенріць (мешканець м. Тенрі).
тенрійка (мешканка м. Тенрі)
тенрійці (мешканці м. Тенрі)

Утворення зазначених лексичних одиниць, які можна віднести до групи потенційних слів української мови, у нашому випадку зумовлено необхідністю їх використання в перекладних текстах публіцистичного, науково-популярного та інформаційного характеру, оскільки в оригінальному тексті «*Офудесаки*», написаному переважно в формі прямого звернення до віруючих, відповідні японські похідні слова майже не трапляються.

Як понятійні й стилістичні синоніми термінів «Релігія Тенрі», «Тенрійська релігія» ми пропонуємо вживати словосполучення: «релігія божественної мудрості», «релігія небесної мудрості», «релігія божественної істини», «релігія небесної істини», «релігія божественного закону», «релігія небесного закону», «релігія божественного одкровення», «релігія небесного одкровення» тощо.

Що ж стосується загальної назви послідовників Тенрійської релігії, *йобоку* (用木), то вона перекладається як «*лісоматеріал*», «*ліс для будівництва*». Цей термін покликаний утілювати ідею про те, що кожний віруючий, який прагне спасіння інших людей, є своєрідним матеріалом для побудови символічної споруди – «радісного життя». Використання в цьому слові подвоєного (вірніше, подовженого) голосного [oo] повністю відповідає його японській вимові й написанню силабічним алфавітом (*каню*) – ようぼく. І хоча практична транскрипція японських слів літерами українського алфавіту дозволяє в таких випадках написання лише однієї літери (*йобоку*), ми схильні зберігати в українській транскрипції написання саме двох літер [oo], що певною мірою сприятиме уникненню негативних звукових асоціацій з українською вульгарною лексикою.

Як понятійні синоніми до цього запозиченого терміна можуть уживатися такі слова й словосполучення: «*послідовники Тенрійської релігії*», «*послідовники Оя-сами*», «*віруючі*», «*віряни*» тощо. Термін «*місіонери*», який іноді трапляється в перекладній літературі, на наш погляд, не є вдалим, оскільки у свідо-

мості європейців, у тому числі українців, він асоціюється насамперед із християнськими проповідниками на теренах Азії, Америки та Африки.

2. Найменування Бога та ієрархічних посад у релігійній громаді: *Камі, Тенрі-О-но Мікото, Оя-Гамі, Цукі-Хі, Оя-сама; шінбашира, торьо.*

Серед термінів, що входять до складу цієї ЛСГ, лексеми *Тенрі-О-но Мікото, Оя-Гамі, Цукі-Хі, Оя-сама* є власними назвами, а тому при перекладі їх слід безпосередньо залучати як прями запозичення. Україномовними синонімами до них можуть бути слова й словосполучення:

Тенрі-О-но Мікото – *Всевишній (всевладний, всемогутній, всемилостивий) Бог (Бог-Отець, Господь) небесної істини (мудрості, закону).*

Оя-Гамі – *Бог-Отець (Бог-Батько).*

Цукі-Хі – *Місяць-Сонце* (одне з найменувань Бога-Отця, в яке закладена ідея його всеосяжності й можливості постійного споглядання).

Оя-сама (посмертне ім'я Накаями Мікі – засновниці релігії Тенрі) – *Родителька (Мати, Прамати);* можливі понятійні синоніми: *Засновниця (Першозасновниця, Родоначальниця)*, а також із відповідними доповненнями: *Засновниця (Першозасновниця, Родоначальниця) Тенрійської релігії (релігії Тенрі).* Як стилістичні синоніми в цьому випадку можна залучати слова й словосполучення *«Ненька», «наша Ненька», «наша Мати», «наша Наставниця», «наша Мати й Наставниця»* тощо.

Шінбашира – найвища посада в тенрійській релігійній ієрархії. Мовою оригіналу це слово означає *«головний опорний стовп»* (традиційного японського будинку). Як дослівний, так і описовий переклад цього терміна в україномовних текстах буде виглядати недоречним. Не варто застосовувати також переносне значення слова *«стовп»*, оскільки в більшості словників сучасної української мови воно маркується як застаріле й навіть іронічне. Тому, як і в попередніх випадках, ми пропонуємо використовувати термін *Шінбашира* при перекладі канонічних текстів релігії Тенрі як пряме запозичення з японської мови, а як понятійні та стилістичні синоніми до нього можна вживати словосполучення *«Глава Тенрійської релігії», «Глава релігії Тенрі», «Первосвященик Тенрійської релігії», «Первосвященик релігії Тенрі»* та інші.

Торьо – (досл.: *«старшина столярів», «старший майстер»*) – наступний після *Шін-*

башири сан у тенрійській ієрархії. Його також слід використовувати як безеквівалентний релігійний термін, пояснивши в виносці його пряме й переносне значення. Як синоніми до терміна *Торьо* можливі словосполучення: *«Старший священик», «Верховний священик»* тощо.

3. Святі місця (переважно топоніми, пов'язані з місцем народження Оя-сами, місцем зародження релігії, місцезнаходженням головного храму): *Бессекі, Джіба, Мото-но яшікі, Оя-сато.*

Бессекі (досл.: *«окреме місце»*) – у цьому випадку термін означає місце (окрему будівлю), де майбутні *йообоку* за допомогою лекцій фахових проповідників опановують основні доктрини релігії Тенрі. Для носія японської мови значення терміна «Бессекі» як «місця осягнення доктрин Тенрі-кьо» неподільне на поняття «місце» й «текст лекції». Але оскільки в україномовних перекладах ми пропонуємо використовувати цей термін як пряме запозичення з японської мови, то залежно від контексту вважаємо за доцільне залучати додаткові означення: *«школа Бессекі», «лекторій Бессекі»* у першому випадку й *«лекція Бессекі», «курс лекцій Бессекі»* – у другому.

Джіба – термін на позначення місця, на якому встановлено *Канро-дай*, де відбуваються головні релігійні обряди. Цю власну назву також слід використовувати як пряме запозичення з відповідним поясненням (виноскою): *«місце проведення головних релігійних обрядів», «площа навколо Канро-даю, де відбуваються головні релігійні богослужіння»* тощо.

Мото-но яшікі (досл.: *«Первісна садиба /оселя, дім»*) – цим терміном позначається збережена до цього часу оселя Оя-сами. Інколи цей термін вживається й у переносному значенні, близькому до значення слів *«Джіба»* та *«Оя-сато»*, але у свідомості віруючих він завжди пов'язаний саме з образом Засновниці, її рідною домівкою. Як синонім до цього терміна ми пропонуємо використовувати словосполучення *«Рідний дім Оя-сами (Засновниці)»* тощо.

Оя-сато (досл.: *«Батьківський край», «Земля батьків»*) – назва території, де зародилося Тенрійське віровчення й де знаходяться основні культові споруди, серед яких – головний храм цієї релігії. Вирази на кшталт *«відвідати Оя-сато», «знаходитися в Оя-сато»* є цілком слушними як для японської, так і для української мови, однак

віруючі в цих випадках частіше вживають вирази «відвідати Джібу», «знаходиться в Джібі». Узагалі Оя-сато як термін частіше вживається в переносному значенні: «Святе місце», «Батьківщина віри» тощо.

4. Назви релігійних текстів канонічного характеру: «Мікагура-ута», «Офудесакі», «Осахідзу», «Бессекі» (текст спеціальної лекції).

Оскільки всі ці терміни є офіційними назвами відповідних канонічних творів, їх слід використовувати як прямі запозичення й обов'язково наводити в лапках. Що ж стосується описових синонімічних конструкцій для цих назв, ми пропонуємо такі можливі варіанти:

«Мікагура-ута» – «Пісні священного танцю», «Обрядові пісні», «Церемоніальні (обрядові, ритуальні) співи» тощо.

«Офудесакі» – «На кінчику божественного (священного) пензля».

«Осахідзу» – «Божественні настанови», «Священні вказівки» тощо.

«Бессекі» (текст спеціальної лекції) – «Лекція з основ релігії Тенрі», «Засадничі доктрини Тенрійської релігії», «Оглядовий (пропедевтичний) курс із фундаментальних засад релігії Тенрі» тощо.

5. Назви релігійних обрядів, служб, їх складових, ритуальних і церемоніальних рухів тощо: йокі-дзутоме, кагура, кагура-дзутоме, осадзуке, тасуке-дзутоме, те-одорі, хінокішін, цутоме, цутоме-ніндзю.

Для цих та інших термінів, що наводяться нижче, ми не виключаємо можливості використання в процесі перекладу канонічних тенрійських текстів їх безпосереднього запозичення з мови оригіналу. Проте через значно нижчу в порівнянні з уже наведеними термінами частотність цих термінологічних одиниць, а також через певну складність їхнього фонетичного оформлення для сприйняття іноземцями, ми рекомендуємо використовувати при перекладі відповідних текстів переважно розгорнуті описові конструкції або калькування.

Йокі-дзутоме – «Радісне богослужіння», «Святкове богослужіння», «Радісна служба», «Святкова служба».

Кагура – «Ритуальний танець Кагура», «Ритуальний (церемоніальний) танець у супроводі релігійної музики».

Кагура-дзутоме – «Тенрійське церемоніальне святкове богослужіння Кагура», «Святкова служба Кагура».

Осадзуке (про обряд зцілення хворого) – «Обряд Осадзуке», «Обряд зцілення», «Свя-

щенний обряд зцілення»; «Дар Божественного милосердя», «Священний дар божественного покровительства».

Тасуке-дзутоме – «Рятівна служба», «Рятівне богослужіння», «Служба для порятунку душі», «Церемонія душевного та фізичного порятунку».

Те-одорі (про ритуальні рухи рук, що імітують очищення людської душі від гріховного пилу) – «Танець рук», «Ритуальний танок рук», «Священний танок рук».

Хінокішін (досл.: «Щоденне пожертвування», «Щоденна жертва») – «Безкорисна праця», «Добровільна безкорисна праця на благо церкви».

Цутоме – «Служба», «Богослужіння».

Цутоме-Ніндзю (термін на позначення спеціальної релігійної служби – церемоніального дійства групи священнослужителів, які під акомпанемент давніх музичних інструментів зображають дії Бога-Отця в процесі створення ним світу й людського роду) – «Служба священного боготворіння», «Служба божественного діяння».

6. Головні категоріально-понятійні та концептуальні засади релігії Тенрі: йокі-гураші, денаоші, йородзу-тасуке, іннен, ітте-хітоцу, кашімоно-карімоно, мічі-сугара, кірі-наші-фушін, макото-шіндзюцу, мото-но рі, танноо, тасуке-ічідзью, хіна-тата.

Йокі-гураші – «Радісне життя», «Життя, сповнене радості».

Денаоші – «Новий початок», «Воскресіння (відродження) до нового життя» (після фізичної смерті).

Йородзу-тасуке – «Різні способи спасіння», «Різноманітні шляхи спасіння», «Розмаїття шляхів спасіння», «Шляхи загальнолюдського спасіння».

Іннен – «Визначеність долі», «Божественне визначення долі», «Карма».

Ітте-хітоцу – «Дружно взявшись за руки», «Як одне ціле», «Поєднання сердець», «Єднання душ», «У єдиному пориві» тощо.

Кашімоно-карімоно (про людське тіло) (досл.: «Річ, узята в позику – річ, віддана в позику») – «Позичене в Бога-Отця – позичене Богом-Отцем».

Мічісугара – «Ідучи Шляхом», «Шлях до мети», «Шлях до кінцевої мети», «Мета нашого Шляху».

Кірі-наші-фушін – «Безперестанна взаємодопомога в будівництві (радісного життя)», «Постійне вдосконалення душ», «Взаємне й невтомне вдосконалення життя», «Безу-

пинна взаємодопомога у створенні радісного життя на землі».

Макото-шінджіцу (про людське серце) – «Істинність і правдивість», «Щирість і чистота», «Щирість і правдивість людських сердець».

Мото-но рі (про створення світу й людського роду) – «Первинна істина», «Початкова істина», «Одкровення про створення світу й людського роду».

Танноо (про почуття) – «Смирення», «Заспокоєння», «Умиротворення»; «Почуття спокою», «Почуття розкаяння й заспокоєння», «Смиренне покаяння».

Тасуке-ічідзьо(-но мічі) – «Неухильне спасіння», «Неухильний шлях спасіння», «Рятівний шлях», «Шлях спасіння душі», «Шлях душевного спасіння», «Шлях душевного відродження», «Рятівний шлях відродження душі».

Хінаґата (про життя Оя-сами; досл.: «Взірець», «Зразок») – «Священний взірець (приклад)», «Божественний приклад», «Божественний приклад для наслідування», «Священний взірець для наслідування».

7. Предмети та об'єкти тенрійського релігійного культу: канро, канро-дай, шьоко-мамори.

Канро – символічний напій, що утворюється на постаменті *Канро-дай* під час рятівного богослужіння *Тасуке-дзутоме*. Вважається, що істинний вірянин, який вип'є цей напій, зможе прожити не лише відведені Богом-Отцем кожній людині 115 років життя, а стільки, скільки він сам забажає: «Нектар», «Божественний нектар», «Божественна роса (довголіття)», «Священна роса (довголіття)», «Небесний дар довголіття» тощо.

Канро-дай (досл.: «підставка / постамент, п'єдестал для нектару») – символічний кам'яний монумент у вигляді шестигранної чаші, установлений в Джібі, який символізує початок створення світу й людства, їх безкінечний розвиток і вдосконалення: «Священний постамент», «Священна чаша», «Священний кубок», «Священний кубок для небесного / божественного нектару».

Шьоко-мамори (досл.: «Свідотство-амулет») – амулет, який свідчить про здійснення паломництва до Джіби й після цього охороняє віруючого від різних життєвих негараздів; «Священний амулет», «Божественне свідотство-амулет», «Божественний амулет-свідотство».

Таким чином, завдяки зусиллям Накаями Мікі – авторки тексту «*Офудесакі*» – була

створена досить чітка, логічна й водночас надзвичайно приваблива для пересічного мешканця Японських островів своєю поетичністю й образністю термінологічна система нової релігії, яка, з одного боку, була цілком новаторською, а з іншого – наслідувала певні традиції давніх історико-міфологічних літописів «Коджікі» (712 р.) та «Ніхон-шьокі» (720 р.). При цьому деякі з неологічних термінів, зокрема *Джіба*, *йокі-гураші*, *осадзуке*, *хінокішін* та інші, можна розглядати також як діалектизми, оскільки вони віддзеркалюють мову носія діалекту преф. Нара другої половини XIX ст.

Що ж стосується головних способів словотвору, характерних для термінологічної лексики Тенрійської релігії, запровадженої Оя-самою, то в цьому сенсі вона не відходила від традицій, властивих японській лексичній системі в цілому. Зокрема, як відомо, словоскладання в японській мові є значно продуктивнішим способом словотвору, ніж афіксація, абрєвіація, редеривація, конверсія тощо чи поєднання цих способів. Дуже продуктивним для японської лексичної системи завжди був спосіб запозичення іншомовної лексики. Проте якщо в VI – XVIII ст. запозичувалася переважно китайська лексика з нечисленними вкрапленнями протягом XVI – XVIII ст. з португальської, іспанської чи голландської мов, то з другої половини XIX ст. і донині головним джерелом лексичних запозичень до японської мови стала англійська мова. До речі, свого часу вплив китайської лексики на формування лексичної системи японської мови був настільки потужним (до середини XIX ст. 47.5% усього лексичного складу японської мови складала китайськомовна лексика – так звані *канто*), що дало підстави академіку М.Й. Конраду в одній зі своїх праць заявити, що з точки зору лексики сучасну японську мову можна назвати японсько-китайською [3, с. 31]. Проте в терміносистемі Тенрійської релігії прямим запозиченням із китайської мови можна вважати лише єдине слово *Іннен* (因縁) – буддійський термін, який у традиційному буддизмі означав причинний зв'язок, причину, приречення, долю, карму, а в релігії Тенрі набув ширшого концептуального значення.

Як і слід було очікувати, найпродуктивнішим способом утворення нових релігійних термінів у межах Тенрійської терміносистеми стало словоскладання. За нашими підрахунками, таким способом було утворено майже половину (46%) всіх термінів, зокрема:

Цукі-Хі, канро-дай, кашімоно-карімоно, кірінаші-фушін, макото-шінджіцу, Офудесакі, шьоко-маморі, тасуке-дзутоме та ін.

Лексико-синтаксичний спосіб словотвору (головним чином на основі відповідних словосполучень) охоплює близько третини (27%) термінологічних одиниць: *итте-хітоцу, йокі-гураші, йокі-дзутоме, мото-но рі, мічі-сугара, тасуке-ічідзьо (-но мічі)*.

Решта тенрійських релігійних термінів (25%), зокрема таких, як *Джіба, денаоші, Бессекі («Бессекі»), йообоку, канро, осадзуке, шінбашіра, торьо, хіната* та ін., були утворені шляхом переосмислення їхнього первісного лексичного значення, тобто лексико-семантичним способом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Горегляд В.Н. Японская литература VIII – XVI вв.: Начало и развитие традиций / В.Н. Горегляд. – СПб. : «Петербургское востоковедение», 2001. – 400 с.
2. Кажан В.І. Власні імена та їх похідні в термінології хореографічного мистецтва / В.І. Кажан, Р.П. Калініна // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького національного університету. – Вип. 8. – Кривий Ріг : Октант-Принт, 2012. – С. 57–67.
3. Конрад Н.И. Синтаксис японского национального литературного языка / Н.И. Конрад. – М. : Изд. т-во иностр. рабочих в СССР, 1937. – 375 с.
4. みかぐらうた («Мікагура-ута») 講義 深谷忠政 奈良、天理: 道友社新書, 2003. – 239 p.
5. Ofudesaki. – Tenri: Tenrikyo Church Headquarters, 1971. – 495 p.
6. おふでさき («Офудесакі»). – 奈良県天理市: 天理時報社, 1995. – 455 p.